Ameerika meremehed tutvustasid eestlastele pesapalli

USS Elrod

Fregatt USS Elrod, mida homsest on võimalik näha Tallinna sadamas, jätkab uhkelt juba 1919. aastal alanud USA mereväe sõjalaevade Tallinna külastamise traditsiooni, mis taastati 1990-ndate alguses.

1920-ndatel aastatel äratasid Ameerika meremehed Tallinnas kõvasti tähelepanu, sest oma väikeste valgete mütside ja valgete sokkidega nägid nad välja nagu kokkade armee. Neid võis näha kõrtsides, kus paistsid silma sellega, et neil oli piisavalt dollareid. Just meremehed olid need, kes eestlastele pesapalli tutvustasid.

Selle aasta juunis külastas Eestit USA hävitaja USS Mahan (DDG-72) ning homme seisab Tallinna sadamas fregatt USS Elrod'i (FFG-55).

USS Elrod on 138 meetrit pikk ning selle tippkiirus on 30 sõlme. Laev asus teenistusse 21. septembril 1985 ning sai oma nime Henry T. Elrodi (1905-1941) järgi. Oma teenistusaastate jooksul on USS Elrod pälvinud mitmeid autasusid ning suunatud viiel korral Pärsia lahte. USS Elrod on spetsialiseerunud veealusele sõjapidamisele ning varustatud raketiheitjatega allveelaevatõrje torpeedodele Mark 45, samuti ka Vulcan Phalanxi raketitõrje süsteemi ja Itaalias valmistatud Oto Melara 76 mm kahuriga. Veealuse sõjapidamise parandamiseks on pardal tavaliselt ka kaks SH-60B Seahawki tüüpi helikopterit.

November 1919: USA mereväe sõjalaevade visiitide pikaaegse traditsiooni algus

Kui ristleja USS Chattanooga (C-16) oli esimene USA mereväe sõjalaev, mis külastas 1919. aasta novembris Eesti Vabariiki (vt Eesti Päevaleht, 21. juuni 2007), siis pani ta sellega alguse uuele traditsioonile. Järgneva kaheksa aasta jooksul muutusid USA mereväe sõjalaevade Tallinna külastused regulaarseteks suvisteks sündmusteks.

Enne Nõukogude okupatsiooni algust Eestis juunis 1940 toimusid kaks sündmust, mis tekitasid mitte 50, vaid 60-aastase pausi USA mereväe laevade visiitide toimumisse. Esimene sündmus oli 1929. aasta oktoobri suur majanduskrahh, mis vallandas ülemaailmse majanduslanguse ning valitsuse säästupoliitika. Teine sündmus oli Londoni mereväe lepingu allkirjastamine 22. aprillil 1930 (tuntud ka kui "Sõjalaevastiku relvastuse vähendamise ning limiteerimise leping"), mis tingis selle, et USA merevägi pidi mitmest sõjalaevast loobuma. Vähema arvu sõjalaevadega ning väiksema eelarvega pandi traditsioon 1930. aastal ootele ning taasalgatati 1990-ndatel.

Mõned dokumenteeritud USA sõjalaevade visiidid Tallinnasse 1920-ndatel on:

August 1920: USS Pittsburgh (CA-4)

Soomuslaev USS Pittsburgh saabus Tallinnasse esimesele visiidile augustis 1920 ja teda eskortis seni täpsustamata hävitaja. 28. augustil kirjutas ajaleht Kaja, et visiidi eesmärk oli "teadmata". Kaks päeva hiljem kirjutas Vaba Maa, et "konfidentsiaalse infoallika teatelt Pittsburghi ja teda saatva hävitaja viibimisel Balti merel ei ole mingit poliitilist alatooni".

USS Pittsburgh asus teenistusse 9. märtsil 1905 ning teenis mõnda aega USA Vaikse ookeani laevastiku lipulaevana. Esialgu tuntud kui USS Pennsylvania (ACR-4), nimetati laev umber USS Pittsburghiks 1912. aastal, kui USA merevägi lasi käiku uue seeria lahingulaevu, mis said nimed USA osariikide järgi.

18. jaanuaril 1911 San Francisco lahes viibides tegi laev ajalugu, kui katsepiloot Eugene Ely maandus lennukiga esimesena laeva pardal asuvale platvormile. Sellega pani ta aluse mereväe lennundusele ja andis tõuke lennukikandjate tekkele.

Esimese maailmasõja ajal kaitses USS Pittsburgh koos Briti sõjalaevadega Vaikset ookeani Saksa sissetungijate eest. Augustiks 1920 sai USS Pittsburghist USA Balti laevastiku lipulaev. Tema esimene visiit Eestisse jäi lühikeseks, sest USA mereväe ministri Danielsi korraldusel pidi ta lahkuma Danzigisse kaitsma sealseid USA kodanikke.

15. oktoobril 1921 arvati USS Pittsburgh teenistusest välja, kuid 2. oktoobril 1922, enne Vaikse ookeani vetesse naasmist 1926. aastal, asus ta taas teenima USA Euroopa merejõudude lipulaevana. USS Pittsburgh saadeti erru 10. juulil 1931 vastavalt Londoni mereväe lepingu tingimustele.

August 1921: USS Childs (DD-241)

Tuliuus sõjalaev USS Childs külastas Tallinna komandör I. H. Mayfieldi juhtimisel. Ta oli asunud USA mereväe teenistusse 22. oktoobril 1920. Laevaga, mis oli nime saanud allveelaevniku Earle W. F. Childsi järgi, võis järgmisel päeval liituda ka nimetu Clemson-klassi hävitaja. Eesti ajalehed teatasid, et laevadelt tulnud valgus oli suurejooneline vaatepilt.

26. augustil teatas Kaja, et "õhtul täitsid Ameerika meremehed Tallinna tänavad, kus nende iseäralik vormiriietus ning kõrgendatud meeleolu pälvisid palju tähelepanu". Kaks päeva hiljem teatas Kaja: "Esmaspäeval kell 5 pärastlõunal teeb USS Childsi vastutav ohvitser leitnant Holmes välisministeeriumi ruumides ettekande teemal "Ameerika merevägi suures ilmasõjas"."

10. detsembril 1941, järgmise suure ilmasõja alguses, õnnestus USS Childsil Filipiinidel üle elada jaapanlaste pommirünnak. Pärast seda teenis USS Childs sõja kestel abi- ja miinilaevana, sooritades samal ajal ka erinevaid õhk-meri-tüüpi päästeoperatsioone Vaikse ookeani lõuna osas. Teenistusest lahkus laev 10. detsembril 1945, välja tõrjutuna mitme Teise maailmasõja ajal ehitatud uue hävitaja poolt.

August 1923: USS Pittsburgh (CA-4)

USS Pittsburgh tegi oma teise visiidi Tallinnasse 1923. aasta augustis, olles samal ajal USA merevägede uus lipulaev Euroopas. 19. augustil teatas Vaba Maa: "Viitseadmiral Andrews, USA Euroopa laevastiku komandör, oli samuti pardal." Kui 1920. aasta augustis ei olnud Eesti ajalehed päris kindlad, miks oli USS Pittsburgh Tallinnat külastanud, siis seekord võeti laev avasüli vastu. Sadamasse sisenedes lasi USS Pittsburgh Eesti lipu auks saluuti ning Eesti mereväe Lembit vastas talle 15-lasulise saluudiga. Hiljem samal päeval külastasid laeva mitu kõrget Eesti valitsusametnikku, sealhulgas mr Martus Eesti välisministeeriumist. Välisministeerium võõrustas külas viibivaid USA mereväe ohvitsere ametlikul õhtusöögil.

USS Pittsburghi meeskonnal avanes ka pesapalli mängimise võimalus, nende vastaseks oli kohalik Eesti meeskond ning neid võideti seisuga 6:1. USA armee leitnant John Thors tutvustas eestlastele pesapalli esimest korda 1919. aastal. Oma memuaarides "An American Epic" (1961)

kirjutas endine USA president Herbert Hoover: “Ainukesena pakkus Baltikumis huumorit leitnant John Thors, kes vastutas lastele abi osutamise eest Eestis. Ta teatas, et meie laeva Lake Dancey saabudes palus kapten kasutamiseks väljakut, kus tema meeskond saaks välja selgitada, kummal on parem pesapalli meeskond, kas madrustel või katlakütjatel. Thors organiseeris väljaku tähistamise ning otsustas selle kummalise etenduse vaatamise eest eestlastelt sissepääsuraha kasseerida. Ta küsis linnalt laenuks ansambli ning hoolitses selle eest, et meedia seda üritust laialdaselt kajastaks. Meremehed ja katlakütjad annetasid sigarette, mis pandi müüki hinnaga 1.50 marka paki eest (umbes 25 senti), s.t tehti umbes 80% hinnaalandus. Ansambel, sigaretid ning pesapallimatð osutasid tohutult edukaks. Leitnant Thors kogus 3200 marka Lasteabi Fondi jaoks.” Kuigi Eesti NMKÜ andis 1920-ndatel endast parima, et soodustada pesapalli levikut, oli organisatsioon siiski palju edukam eestlastele korvpalli ning võrkpalli tutvustamisel. Needki spordialad on välja mõelnud Ameerika NMKÜ.

Juuli 1924: USS Flusser (DD-289)

Veel üks Clemson-klassi hävitaja USS Flusser (teenistusse asunud 25. veebruaril 1920) külastas Tallinnat juulis 1924. Ameerika Ühendriigid ehitasid aastatel 1919–1922 kokku 156 Clamson-klassi hävitajat. Selle tulemusena oli nende nägemine maailma eri sadamates tavapärane nähtus alati, kui Ameerika ühendriigid otsustasid n¬-ö lippu lehvitada. Nagu USS Childsi enne teda, tervitati ka USS Flusserit täieliku sõjaväelise austusega ning tema ohvitserid külastasid välis- ja sõjaministeeriumi. Välisministeerium korraldas USA mereväe sõjalaeva auks õhtusöögi ning ajaleht Vaba Maa andis oma 24. juuli väljaandes visiidist ülevaate.

Antud hävitaja sai oma nime Charles W. Flusseri, USA kodusõja aegse mereväe kangelase järgi, kes suri 19. aprillil 1864, kui juhtis kahuripaati USS Miami ning toimus võitlus konföderatsiooni soomuslaevaga CSS Albemarle. USS Flusser teenis nii USA mereväe Euroopa vägedes kui ka Kariibi mere vägedes, enne kui ta 22. oktoobril 1930 vastavalt Londoni merelaevastiku lepingule teenistusest lahkus.

Juuni 1925: USS Pittsburgh (CA-4)

Vaba Maa teatas 5. juunil, et lipulaev USS Pittsburgh saabus oma kolmandale ja viimasele visiidile Tallinna samal suvel koos mitme Läti, Hollandi, Taani ning Inglise sõjalaevaga. Kuigi laev oli sel ajal juba 20 aastat vana, oleks 154 meetri pikkune USS Pittsburgh oma välismaiste võistlejate hulgas jätnud siiski hea mulje. USS Pittsburghi pardal oli 829-liikmeline meeskond ning küllaldaselt laskevõimsust: neli 200 mm kahurit, neliteist 150 mm kahurit, kaheksateist 76 mm kahurit, lisaks veel kaks torpeedotoru ning veel mitmeid relvi. Korralikult relvastatud 150 mm paksuse laevakere ning 100 mm terasest laevalaega suutis USS Pittsburgh saavutada

arvestatava 22-sõlmelise kiiruse.

August 1926: USS Sharkey (DD-281) ja USS Lardner (DD-286)

Sõsarlaevade USS Sharkey (teenistusse asunud 28. novembril 1919) ja USS Lardneri (teenistusse asunud 10. detsembril 1919) saabumisega olid Clemson-klassi hävitajad kahtlemata tavapärane nähtus Tallinna sadamas. USS Lardner oli nime saanud James L. Lardneri auks, USA mereväe kodusõjaaegne vanemohvitser, kelle rüütellikkusele oli viidatud tema teenimise ajal fregati Susquehanna kaptenina ning kelle käsutusse anti hiljem Ida Lahe Blokaadi Eskaader ning seejärel Lääne-India Eskaader. USS Sharkey sai nime nooremleitnant William J. Sharkey järgi, kes suri 5. oktoobril 1918 allveelaeva O-5 pardal, üritades ära hoida plahvatust.

Eesti mereväe Lembit lasi mõlema sadamas viibiva USA hävitaja auks saluuti ning nii välisministeerium kui ka USA konsul Harry Carlson korraldasid kõikide pardal viibivate ohvitseride auks õhtusöögi. Pesapalli asemel pidid USA meremehed Eesti võõrustajatega jalgpalli mängima. USA mereväe ohvitseridele korraldati 7. augustil ametlik ball, samal ajal nautisid madrused puhkust kaldal. Vaba Maa iganädalane lisa Esmaspäev kirjutas 9. augustil: “Võis näha eelnevatest aastatest juba tuttavat vaatepilti: rõõmsameelsed noored mehed väikeste valgete mütside ning valgete sokkidega. Nad külastavad meeleldi kõrtse – neil on piisavalt dollareid.”

Eesti selleaegsele meediale jättis sügava mulje nende kahe hävitaja relvastus ja võimsus ning seda kirjeldati üksikasjalikult – võib-olla oli neile korraldatud isegi pardakülastus, nn meediatuuri algeline versioon. Clemson-klassi hävitaja pardal oli tavaliselt neli 102 mm kahurit, neli 76 mm kahurit ning 12 torpeedo toru. Need 95-meetrised laevad uhkeldasid 122-liikmelise meeskonnaga ning olid võimelised liikuma imetlusväärse 35-sõlmelise kiirusega, seda tänu nende neljale katlale ning kahele Westinghouse'i turbiinile. Nii Sharkey kui ka Lardner lahkusid teenistused samal päeval, 1. mail 1930, vastavalt USA valitsuse poolt nädal varem allkirjastatud Londoni merelaevastiku lepingu tingimustele.

August 1927: USS Barker (DD-213) ja USS Whipple (DD-217)

Järgmisel aastal külastas Tallinna veel üks Clemson-klassi hävitajate paar – USS Barker (teenistusse asunud 27. detsembril 1919, nime saanud kontraadmiral Albert S. Barkeri järgi, kes võitles nii Ameerika kodusõjas kui ka Hispaania-Ameerika sõjas) ning USS Whipple (teenistusse asunud 23. aprillil 1920). USS Whipple oli nimetatud Ameerika Vabadussõja aegse mereväe komandöri Abraham Whipple järgi. Kapten Whipple uputas esimese Briti laeva Ameerika Vabadussõjas. Olles fregati Columbus komandör, vastutas kapten Whipple ka esimese USA

mereväe ja merejalaväelaste korpuse ühise amfiibse rünnaku eest Briti garnisonile Bahamal Nassaus 1776. aastal.

Kuigi need kaks hävitajat olid nime saanud erakordsete Ameerika mereväe komandöride auks, avaldas Eesti ajakirjanikele muljet hoopis nende meeskond, sest nad olid nagu tavalised inimesed. Meeskond kandis enne sadamasse saabumist laeva puhastades oma tavapärast tööriietust, ei teinud mingit katset varjata oma igapäevaelu ning vältis igasuguseid erilisi väljapanekuid, nad tõesti “tundsid end kui kodus”. Oma 20. augusti väljaandes pööras Vaba Maa taas kord erilist tähelepanu meeskonna peakatetele: “Madruste mütsid näevad kummalised välja – väikesed ja valged, jättes peaaegu mulje, et meeskond on kokkade armee.”

Vaba Maa reporterile avaldas muljet ka laeva meeskonna etniliselt mitmekesine koosseis, mille hulka kuulusid Aasia madrused, keda kirjeldati kui jaapanlasi ja hiinlasi, kuid kes suure tõenäosusega olid filipiinlased. Pärast seda kui Filipiini saartest sai Hispaania-Ameerika sõja tulemusena aastal 1898. aastal Ameerika Ühendriikide territoorium, värbas USA merevägi regulaarselt filipiinlastest meeskonnaliikmeid.

Jaapanlaste üllatusrünnaku ajal Pearl Harborile 7. detsembril 1941 asus USS Barker Borneos, kus talle tehti kiirelt ülesandeks osutada konvoiteenust Vaikse ookeani lõuna osas. Pärast kapitaalremonti 1942. aastal tegi USS Barker Atlandi ookeanis allveelaeva tõrjet, saates lennukikandjat USS Core (CVE-13), mis uputas mitu Saksa allveelaeva. Pärast Atlandil mitme konvoisõidu sooritamist läks USS Barker 18. juulil 1945 erru.

Nii nagu tema sõsarlaev USS Barker, hoidus ka USS Whipple pärast 1930. aastal Londoni merelaevastiku lepingu allkirjastamist utiili saatmisest ning täitis oma kohust Teises maailmasõjas. Kuid isegi enne Teist maailmasõda oli USS Whipple'i elu väga põnev. 1920. aasta juunis külastas laev Vene valgete vägesid Sevastopolis. 7. juulil 1920 oli ta Bathumis, kui Briti väed andsid kontrolli linnas üle uuele Gruusia Vabariigile. 14. novembril 1920 oli USS Whipple viimane liitlaste laev, mis Sevastopolist lahkus, aidates evakueerida kaotanud Vene valgete vägesid kindral parun Pjotr Wrangeli juhtimisel.

1928. aastal liitus USS Whipple USA mereväe Aasia laevastikuga ning teda ootasid taas ees seiklused. Osaledes 14. aprillil õppustel Filipiinidel Subic Bays, põrkas ta kokku oma sõsarlaeva USS Smith Thompsoniga (DD-212). Smith Thompsoni vigastused olid nii tõsised, et ta tuli maha kanda, kuid laeva nina annetati USS Whipple'i kasutusse. Pärast vööri parandamist oli USS Whipple esimene Nõukogude sadamat külastav USA mereväe laev, saabudes 28. juulil 1937 Vladivostokki koos raskeristleja USS Augusta (CA-31) ning sõsarlaevade Clemson-klassi hävitajate USS Barkeri, USS Aldeni (DD-211) ja USS Paul Jonesiga (DD-230). Viis sõjalaeva jäid

sadamasse kuni 1. augustini 1937.

7. detsembril 1941, kui jaapanlased pommitasid Pearl Harborit, suunati USS Whipple erinevatele eskordi- ja patrullülesannete täitmisele Manila lahes Vaikse ookeani lõuna osas. Laev saatis ka USA mereväe esimest lennukikandjat USS Langleyt (AV-3), kui Jaapani pommitajad selle Java ranniku lähedal uputasid. USS Whipple läks appi ning päästis laevalt 308 meeskonna liiget.

Pärast Austraalia ja Uus-Meremaa mereväe alustega koos teenimist ülendati Whipple konvoitööle ning ta tegi mitu sõitu Hawaii ja USA lääneranniku vahel kuni 1943. aasta kevadeni. 1943. aasta mais sõitis Whipple Panama kanali kaudu Atlandi ookeani, kus ta kaitses liitlaste konvoisid Saksa allveelaevade eest. Pärast lühiaegset USA allveelaevadele sihtmärkalusena toimimist läks Whipple 5. novembril 1945 erru.

August 2008: USS Elrod (FFG-55)

USS Elrod jätkab uhkelt USA mereväe sõjalaevade Tallinna külastamise traditsiooni, mis taastati 1990-ndate alguses. Oma teenistusaastate jooksul on USS Elrod pälvinud mitmeid autasusid ning on viiel korral suunatud Pärsia lahte, sealhulgas ka operatsiooni Kõrbetorm alguses.